

Cinsiyet Ayrımcılığı ve Şiddet Göstergeleri Karşısında (Yapay) Çevirmenin Tutumu*

Attitude of the (Artificial) Translator towards Signs of Gender Discrimination and Violence

Didem Tuna Küçük¹

¹Prof. Dr., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Didem Tuna Küçük

E-posta / E-mail : didem.tuna@yeniuyuzil.edu.tr

*Bu çalışmanın bir bölümü 27-29 Haziran 2024 tarihleri arasında İzmir Ekonomi Üniversitesi tarafından düzenlenen 1. Ulusal Çeviribilim Kurlayında "Şiddet Göstergeleri Karşısında (Yapay) Çevirmenin Tutumu" başlığıyla sunulmuştur.

ÖZ

Cinsiyetçilik, ayrımcılığın bir uzantısı olarak gerçeklikten kurgusala sızmış ve çevrilerek farklı kültürel versiyonlarıyla tekrar tekrar yayılmıştır. Eşitsizliği inşa eden göstergeler aşırı sıradanlaştırma nedeniyle birçok durumda fark edilmeyecek derecede yazınla bütünleşiktir. Öte yandan, feminist eleştirinin olguya ve kurguya yöneltmemiş olduğu evvel zamanlarda yazılan kimi yapıtlarda günümüzde görece örtükleşmiş şiddet göstergeleri yönünden bariz bir aleniyet söz konusudur. O. Henry'nin "A Harlem Tragedy" adlı öyküsü, fiziksel şiddete maruz kalmanın kadın karakterlerce gıpta ve kıvanç meselesi olarak işlendiği bir uçta olup, sessiz muamele, yoksunlaştırma, muhtaçlaştırma ve hizmetkârlaştırma gibi farklı şiddet türleri öyküye normalize formlarda serpiştirilmiştir. Diğer yandan, kadın karakterin bir başka kadına kendi yaşadığı travmayı yaşatma çabası üzerinden kadının kadına kırdırılması klişesi öyküde yeniden üretilmektedir. Bu çalışmada ayrımcılık ve şiddet göstergelerinin Türkçeye aktarımları, yayınlanmış çevirilerin yanı sıra DeepL ile elde edilen çeviriler üzerinden incelenerek bu göstergeler karşısında yapay ve insan çevirmenlerin tutumları çeviri göstergebilimi bakış açısıyla karşılaştırılmakta ve değerlendirme ölçütü olarak Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (Öztürk Kasar, 2021) kullanılmaktadır. Öte yandan, bağlamın tamamlayıcısı olarak Harlem ağzının, argo ve hakaret söylemlerinin çevirileri, farklı düzeylerde anlam evrilmeleri ve neden-sonuç ilişkiseliliği üzerinden tartışılarak çeviri sonrası düzeltme gereksiniminin insan veya yapay çevirmene göre ne derece değişkenlik gösterebileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çeviri göstergebilimi, Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği, insan çevirmen, yapay çevirmen, çeviri sonrası düzeltme

ABSTRACT

Sexism leaking from reality into literature as an extension of discrimination has been spread time and again through translation in different cultural versions. The signs constructing inequality are so integrated into literature that they commonly remain unnoticeable due to excessive ordinarization. O. Henry's "A Harlem Tragedy" is an extreme case, where physical violence is treated as a matter of envy and pride by female characters. Silent treatment, deprivation, impoverishment, and servitude as forms of violence are interspersed in the story in normalised forms. Furthermore, the cliché of women being pitted against each other is reproduced through the female character's attempt to make another woman experience the trauma she herself has gone through. In this study, violence and discrimination signs both in the published Turkish translations and the output from DeepL are analysed from the perspective of semiotics of translation to compare artificial and human translators' attitudes towards these signs, using Systematics of Designification in Translation (Öztürk Kasar, 2021) as the evaluation criterion. Moreover, the Harlem dialect, slang, and invective discourses as complementary to the context are discussed on the basis of different meaning transformations and cause-effect relationality to evaluate the need for post-editing pertaining to artificial or human translators.

Keywords: Semiotics of translation, Systematics of Designification in Translation, human translator, artificial translator, post-editing

Başvuru / Submitted : 30.07.2024
Revizyon Talebi / Revision Requested : 08.10.2024
Son Revizyon / Last Revision Received : 17.10.2024
Kabul / Accepted : 06.11.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

The stranglehold of sexism and violence entangled in women's lives as an extension of discrimination has overflowed from reality into fiction and leaked into literary works, and while taking over all times and spaces, it has been translated and spread time and again with its different cultural versions. The signs that construct representations of inequality in literary works are so integrated into the flow that in many cases they become almost unnoticeable due to excessive ordinarization. On the other hand, in many of the literary texts written earlier, when feminist criticism was not fully directed towards fact and fiction, there is a blatant overttness in terms of signs of violence that are now relatively implicit. American author O. Henry's story "A Harlem Tragedy" remains an extreme case, where physical violence is clearly normalised by the female characters and even treated as a matter of envy and pride. Moreover, different forms of violence, such as silent treatment, deprivation, impoverishment, and servitude, are frequently interspersed in the story in normalised forms. In addition, the clichés such as women being pitted against each other are reproduced through the female character's attempt to make another woman experience the trauma she herself has gone through. In this study, the ways in which the signs of discrimination and violence are translated into Turkish are analysed through published translations by Nuri Eren (1945), Mehmet Harmancı (1954), and Erol Esençay (1983) as well as through outputs obtained from DeepL, and the attitude of human translators towards these signs is compared with the attitude of the artificial translator. In these evaluations, the signs created by human and artificial translators are handled on the basis of overinterpretation of meaning, underinterpretation of meaning, darkening of the meaning, sliding of the meaning, alteration of the meaning, opposition of the meaning, perversion of the meaning, destruction of the meaning, and wiping out of the meaning as defined by Sündüz Öztürk Kasar within the context of Systematics of Designification in Translation (2021, 28). On the other hand, the extent to which these signs, as well as the Harlem dialect, slang, and invective discourses, are reflected in the target texts as complementary to the context, is discussed through different levels of meaning transformations and cause-effect relationality, and the extent to which the need for post-editing may vary based on the human or artificial translator factor is evaluated.

As a result of the comparative analyses, the following conclusions are drawn from the study:

- Meaning transformations are observed in both human and artificial translators' texts.
- In human translators' texts, the transformations usually remain within the field of the meaning or peri-meaning.
- In the case of the artificial translator, there are usually no over-interpretations due to the excess of signs or no wiping-out of the meaning due to the absence of signs.
- As a result of word-for-word translation, slang and idioms are relatively less reflected in the artificial translator's text.
- In cases where human translators do not translate the idiom as an idiom, they still manage to convey the meaning despite under-interpretations caused by not following the style.
- Situations in which human translators fail to convey the non-standard language can be attributed to their decisions, whereas instances in which they fail to account for idiom and slang usage might be related to inadequate analysis.
- The intervention of the human translator seems to be essential to bring the translation output of the artificial translator into a coherent and consistent form in terms of expression, fluency, and style.
- Even if the solutions it provides need post-editing, the artificial translator can help expedite the translation process by displaying a draft of the target text on the screen and providing ideas.
- Since the artificial translator lacks the ability to analyse and understand the literary text, it does not yet seem possible for it to fully function efficiently on its own.
- Using the artificial translator in literary translation seems to be possible only with the human translator's critical approach and post-editing intervention.

Finally, the analysis of the meaning transformations carried out through a feminist reading from the perspective of semiotics of translation within the scope of this study goes beyond words or signs; the transformations turn out to be factual in the case of gender discrimination and violence discourses, invading the literary text in particular and women's lives in general.

Giriş

Olgu; düşünsel, söylemsel, eylemsel ya da devinimsel boyutta varlığı ve gerçekliği gözlemlenebilen ya da kanıtlanabilen ve neden-sonuç ilişkiseliliği barındıran durum, davranış olay ve yaşantıları ifade eder. Yazın, sinema, tiyatro ve sanatın diğer formları için kullanılan kurgu ise düşlem ve imgelem temellidir: gerçek kişi, uzam ve zamanlardan yola çıkarak türetilmiş olabileceği gibi tamamen hayali olarak tasarlanmış bir evren olarak da görünebilir -ancak her şekilde gerçek yaşamın doğrudan ya da dolaylı olarak yansıdığı ve döngüleştiği bir alandır. Esasen toplumsal bir üretim olan ve bundan dolayı fabrika ayarlarında kurgu niteliği taşıyan cinsiyetçilik ve onun uzantısındaki şiddet, sıradanlaştıkça olgu haline gelmiş ve oradan da yeniden kurguya sirayet etmiş, kurgusallaştıkça da sıradanlığı pekişerek gerçek yaşama yeniden yansımıştır. Bu döngü, feminist bakışın yaşama ve yazınsal yapıtlara yönelmesiyle sekteye uğramaya başlamış ve bir zamanların pekiştirici mekanizmaları ifşa işlevi kazanmıştır. Diğer yandan, önceleri her çeşit toplumsal pratikte ve yazılı ve sözlü metinde alenen yer eden ve esasen “hiyerarşik bir düzensizlik” (Kuleli, 2021, 286) ya da bozukluk olarak tanımlanabilecek cinsiyet ayrımcılığı, zamanla yerini görece daha örtük formlara bırakarak varlığını sürdürmüştür. Bu noktada “[g]eçmişteki aleniyetin okunması, günümüzdeki örtükleşmenin arkasında nelerin olduğunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır” (Tuna, 2022, 144). Başka bir deyişle, geçmişteki aleniyet, bugün üstü yer yer kapatılmış şiddet ve cinsiyetçiliğin açılanmış halidir. Bu nedenle de bir çeşit referans ölçütü işlevinde olduğu ve bu özelliğiyle toplumsal yapı ve ilişkilerin kaynağına ve bunları belirleyen kültürel dinamiklere ışık tutacağı söylenebilir.

Bu çalışmanın bütüncesini O. Henry'nin “A Harlem Tragedy” adlı öyküsü¹, öykünün Nuri Eren (1945)², Mehmet Harmancı (1954)³ ve Erol ESENÇAY (1983)⁴ tarafından yapılan çevirileri oluşturmaktadır. Çalışmanın odağı, kaynak metinde aleni ve normalize formlarda yer alan cinsiyet temelli ayrımcılık ve şiddet göstergelerinin Türkçeye aktarılma şekilleridir. Bu kapsamda söz konusu göstergeler yayınlanmış çevirilerin yanı sıra DeepL üzerinden elde edilen ilk versiyon,⁵ yalnızca programın sunduğu alternatiflerle düzelterek oluşturduğumuz ikinci versiyon⁶ ve (gerekli olduğunda) ikinci versiyon üzerinden düzelterek şekillendirdiğimiz üçüncü versiyon,⁷ kaynak metinle karşılıklı olarak incelenmekte ve insan çevirmenlerin tutumu yapay çevirmenin tutumuyla karşılaştırılmaktadır. Bu amaçla, bütüncü seçimi yapılırken, erek metinlerin makine çevirisi desteği görmediğinden emin olmak ve böylelikle daha net bir karşılaştırma yapabilmek açısından çevrimiçi makine çevirisi hizmetlerinin henüz başlamamış olduğu yıllarda yayınlanan erek metinler tercih edilmiştir. Yapay çevirmen olarak DeepL'in tercih edilmesinin nedeni, çeviri sonrası öngörülebilecek genel düzeltme öncesinde çıkan sonuçların gereksinimlere göre şekillendirilebilmesine yönelik alternatifler sunmasıdır. Çalışmada ayrıca, kaynak metindeki ayrımcılık ve şiddet göstergelerinin yanı sıra kültürel bağlamın tamamlayıcısı olarak Harlem ağzı ile argo ve hakaret söylemlerinin yansıtılma durumları da saptanan 10 bağlam üzerinden Öztürk Kasar'ın geliştirdiği Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (2021, 28) ölçüt alınarak değerlendirilmektedir. Aşağıda, dizgesellikte tanımlanan anlam evrilmesi düzey ve türlerine yönelik özet bilgilere yer verilmektedir:

Anlamlamanın değişimi:

1. Anlamın aşırı yorumlanması: Çeviriye ek anlam yüklemek, örtük anlamı açıklamak ya da türe ait genel bir göstergeyi alt türe ait belirli bir göstergeyle karşılamak suretiyle aşırı bir çeviri ve aşırı anlam üretmek
2. Anlamın bulanıklaştırılması: Açık anlamı belirsizleştirmek ya da alt türe ait belirli bir göstergeyi türe ait genel bir göstergeyle karşılamak suretiyle muğlak bir çeviri ve muğlak bir anlam üretmek
3. Anlamın eksik yorumlanması: Anlamı eksiltmek, basitleştirmek, sadeleştirmek ya da indirgemek suretiyle noksan bir çeviri ve yetersiz bir anlam üretmek

Anlamlamanın dönüşümü:

4. Anlamın kaydırılması: Sözlükte bulunan ya da pratikte kullanılan ancak göstergeyi (tam) yansıtmayan potansiyel bir karşılık kullanmak suretiyle eğreti bir çeviri ve başka bir anlam üretmek
5. Anlama herhangi bir yönden az çok tutunmak suretiyle tamamen ilintisiz olmamakla birlikte yanlış bir çeviri ve yanlış bir anlam üretmek

¹ Bu çalışmada KM (kaynak metin) olarak anılacaktır.

² Bu çalışmada EM1 (erek metin 1) olarak anılacaktır.

³ Bu çalışmada EM2 (erek metin 2) olarak anılacaktır.

⁴ Bu çalışmada EM3 (erek metin 3) olarak anılacaktır.

⁵ Bu çalışmada EM4a (erek metin 4a) olarak anılacaktır.

⁶ Bu çalışmada EM4b (erek metin 4b) olarak anılacaktır.

⁷ Bu çalışmada EM4c (erek metin 4c) olarak anılacaktır.

6. Anlamın çarpıtılması: Doğrudan zıt anlama gelen ya da bir yönüyle zıtlık içeren bir karşılık kullanmak suretiyle karşıt bir çeviri ve karşıt bir anlam üretmek

Anlamlamanın yitimi:

7. Anlamın saptırılması: Anlama hiçbir yönden tutunamayan tamamen ilintisiz bir karşılık kullanmak suretiyle aykırı bir çeviri ve aykırı bir anlam üretmek
8. Anlamın parçalanması: Çeviri biriminden kimi izler ya da parça parça kalıntılar içermekle birlikte bütünsel olarak bakıldığında anlamsız bir çeviri ya da anlamsızlık üretmek
9. Göstergenin yok edilmesi: Anlam üreten birimi karşılıksız bırakarak yok etmek suretiyle gösterge ve anlam üretimini sıfır noktasına çekmek

Anlam aşırılığından anlam yokluğuna uzanan bu farklı düzeylerdeki anlam evrilmeleri aynı zamanda çevirmen eğilimleri olarak da tanımlanabilir olup, ilk üçü göstergenin anlam alanını, sonraki üçü göstergenin anlam alanının sınırlarını ve son üçü de göstergenin anlam alanının dışını ifade eder. Bu çalışma kapsamında farklı anlamlama alanlarında saptanan anlam evrilmeleri ve bunlarla ilintili çeviri sonrası düzeltme gereksinimleri neden-sonuç ilişkiseliliği doğrultusunda ve insan ya da yapay çevirmen bağlamında değerlendirilmektedir.

Kaynak ve Erek Metinlerin Karşılaştırılmalı Okuması

Yazınsal metin, anlam evrenini inşa eden göstergelerin aynı yazınsal uzamda bir araya gelmesinden doğan etkileşimin bir ürünüdür. Bu etkileşim göstergelerin kendi aralarındaki rezonansı ifade ettiği gibi, her bir okuyucunun bireysel rezonans alanına ulaştıklarında geçirdikleri ya da geçirmedikleri değişim, dönüşüm ya da yitim ile de ilişkilidir. Kaynak metin karşısında her şeyden önce bir okuyucu olan çevirmen “alımlayan öznenin anlam üretimindeki rolü” (Öztürk Kasar, 2009, 171) kapsamında kaynak metni oluşturan göstergeleri kendi rezonans alanına alarak işler ve erek dilde yeniden üretir. Çevirmen de kendi doğasının ve çevresel etkenlerin bir ürünüdür; çevresel etkenler ise her çeşit algı, girdi ve etkidir. Bunların birikimi, çevirmenin doğasıyla döngüsel olarak harmanlanan böylelikle tekrar tekrar evrilip oluşan bireysel bir alan yaratır. Bireyin etkiye verdiği tepki, girdiden oluşturduğu çıktı ya da algıdan vardığı yargı bu bireysel alanın özelliklerine göre şekillenir. Başka bir deyişle, kaynak metin ve erek metin ilişkisi etki-tepki, girdi-çıktı, algı-yargı kavramları üzerinden ele alınabilir. Yapay çevirmenin özelinde bu alan, “ne ekersek onu biçeceğimiz bir sistemi çağırıştır” (Şahin, 2023, 9). “A Harlem Tragedy” ve çevirileri arasındaki ilişki de çalışma kapsamında etki-tepki, girdi-çıktı, algı-yargı (ya da ekilen-biçilen) ikilikleri üzerinden düşünülebilir.

Öykü, Harlem’de yaşayan Bayan Cassidy’nin, evli olduğu erkekte gördüğü şiddetin izlerini komşusu Bayan Fink’e göstermek için “proudly” (KM) “iftiharla” (EM1), “gururla” (EM2-3) göstermesiyle başlar. Öykünün başında yer alan bu şiddet göstergesi, ataerki düzenin devamı için kadınların fikren ve fiilen işbirlikçi edilmesi gerekliliğine gönderme yapması açısından önem taşımaktadır. Bayan Cassidy, erkek şiddetini bir ilgi ve sevgi belirtisi olarak görece şekilde toplumsallaştırılmış olup, darp edilmiş olmaya değil, şiddet failinin sonradan yaşayacağı pişmanlıkla kendisine vereceği armağanlara odaklanmaktadır.

Diğer yandan, kaynak metnin başından itibaren kullanılan ve akışta yer yer belirginleşen ağız, öykünün geçtiği Harlem de dahil olmak üzere belirli bölge ve topluluklarda yaygın olan bir dil kullanımınıdır. Bu ağzın özelliği, standart dışı dilbilgisi ve sözcük kullanımının yanı sıra informel tonu ve sokak diline özgü argotik doğasından kaynaklanmakta olup, öykü açısından bağlamın tamamlayıcısı olarak önemlidir. Argo, aynı topluluktaki insanların ortak dildeki sözcüklere özel anlamlar vermek, bazı sözcüklerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş unsurlarından, yabancı kökenli sözcüklerinden ve bunların farklı şekillerinden yararlanmak suretiyle oluşturdukları özel dil ya da söz dağarcığıdır (Arslan, 2015, 197). Hakaret ve küfür içeren ifadelerin yanı sıra jargon, mecaz, kinaye, deyim, kaba dil, teklifsiz konuşma, halk dili, alay ve şaka gibi kavramlar argo ile yakın anlamlar ifade edebildiğinden, argonun kesin sınırlarını çizmek kolay değildir (s. 200). Kaynak metinde kullanılan Harlem ağzı (ya da jargonunun) içeriğine bakıldığında, bu kavramlarla tanımlanabilecek kullanımlarda argonun nerede başlayıp bittiği muğlak kalmaktadır.

Bağlam 1

Bayan Cassidy, evli olduğu erkekte gördüğü şiddetin izlerini arkadaşına “[a]in’t it a beaut?” (KM) “[b]ak ne güzel” (EM1), “[n]e güzel değil mi” (EM2), “[g]üzel değil mi?” (EM3) diyerek gösterir. Erek metinlerde standart dil kullanımı tercih edilmiş ve böylelikle kaynak metnin belirleyici özelliklerinden biri olan ağız erek metinlere yansıtılmayarak anlamın eksik yorumlanması (Öztürk Kasar, 2021, 28) söz konusu olmuştur. Harlem ağzının Türkçeye yansıtılması

teknik olarak çok mümkün olmasa da, aktarımların günlük ya da standart dışı dil kullanımı üzerinden düşünülmesi mümkündür.

Yapay çevirmen tarafından oluşturulan EM4a'da ise “ne kadar güzel değil mi?” karşılığının yanı sıra alternatif olarak gösterilen “çok güzel değil mi?”, “ne güzel değil mi?” ve “güzel değil mi?” karşılıkları, insan çevirmenlerin metinlerinde olduğu gibi kaynak metindeki ağız kullanımını yansıtmamakta ve anlamın eksik yorumlanması (s. 28) ile sonuçlanmaktadır. Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında, EM4b'de standart dışı dil kullanımını bir ölçüde yansıtabilecek “ne güzel di mi?” şeklinde bir seçenek oluşturulabilmektedir.

Bu bağlam için EM4b üzerinde çeviri sonrası ek bir düzeltme işlemi elzem görülmediğinden, EM4c'nin oluşturulmasına gerek duyulmamıştır.

Bağlam 2

Bayan Cassidy'nin uğradığı şiddetin sonuçları, “[o]ne eye was nearly closed, with a great, greenish-purple bruise around it. Her lip was cut and bleeding a little and there were red finger-marks on each side of her neck” (KM) şeklinde tarif edilmektedir. Bu tanıma göre şiddet failinin eylemi kasten yaralama kapsamında olup, mağdurun yüz ve boğaz bölgesine aslında kalıcı hasar ya da iz bırakabilecek hatta ölüm tehlikesi oluşturabilecek şekilde zarar verdiği anlaşılmaktadır. Bu bölüm, erek metinlerde aşağıdaki şekillerde yer almıştır:

EM1: “Gözlerinden birinin etrafı morarmış, şişerek gözünü yarı yarıya kapatmıştı. Dudağı yarılmış kanıyordu.

Omzunun her iki tarafında kırmızı kırmızı parmak bereleri vardı” (s. 107).

EM2: “Etrafı yeşilli morlu koskocaman bir çürükle çevrili gözü yarıyarıya kapalıydı. Yarılmış dudağı kanıyor, boynunun iki yanında kırmızı parmak izleri görülüyordu” (s. 102).

EM3: “Çevresinde büyük, yeşilimsi mor bir bere ile gözün birisi hemen hemen kapanmıştı. Dudağı patlamıştı ve birazcık kanıyordu, boynunun iki yanında kırmızı parmak izleri vardı” (s. 129).

EM1'e eklenen “şişerek” göstergesi anlamın aşırı yorumlanmasına (Öztürk Kasar, 2021, 28) bir örnektir; gözün kapanması için şişmesi gerektiği doğrudur ancak bu gösterge kaynak metinde yer almamaktadır. Kanamanın derecesini anlatan “a little” göstergesinin EM1 ve EM2'de atlanması, anlamın eksik yorumlanması (s. 28) sonucunu getirmektedir. Diğer yandan, EM3'te kullanılan “birazcık” sözcüğü küçültme ekinden dolayı azlık nüansının yanı sıra sempati tonu da kattığı için şiddet vakasını hafife alan bir etki oluşturduğundan, kaynak metin bağlamında oluşmamış potansiyel bir karşılık kullanılmasıyla anlamın kaydırılmasına (s. 28) örnek oluşturmuştur. Bu noktada, yüz bölgesine vurulan her darbenin, fiziksel şiddetin ötesinde kişinin mahremiyetini koruyan fiziksel mesafenin de aşılmış olması nedeniyle mahremiyetin zorla ihlal edilmesi anlamına geldiği (Ahouandjinou, 2021, 16) de belirtilmelidir. Bu anlamda yüze uygulanan şiddet, aynı zamanda “bir el koyma ve tahakküm etme aracıdır” (s.19). Bağlam 2'de yer alan en çarpıcı anlam evrilmesi, şiddet mağdurunun “boynunun” iki yanındaki parmak izlerinin, EM1'de “omzunun” iki yanında olarak geçmesidir. Bu aktarım, şiddet failinin mağdurun boğazına sarılmış olduğuna yani onu boğmaya yönelik bir eylemin içinde bulunduğu dair önemli bir göstergenin ilintisiz olmamakla birlikte yanlış aktararak anlamın bozulmasına (Öztürk Kasar, 2021, 28) yol açmaktadır. EM1'de kullanılan parmak beresi ise anlamın bulanıklaştırılmasına (s. 28) bir örnektir; zira özgün yapıtta net olan bir gösterge “bere” sözcüğünün kullanımıyla belirsiz bir hale gelmiştir. İnsanı elleriyle boğmak ancak parmakları bastırarak yani parmak izi bırakarak mümkün olmaktadır; bere sözcüğü ise çağrıştırdığı çizik, sıyrık gibi anlamlarıyla durumu olduğundan hafif yansıtmaktadır.

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: “Bir gözü neredeyse kapanmıştı ve etrafında yeşilimsi mor büyük bir morluk vardı. Dudağı kesilmişti ve biraz kanıyordu ve boynunun her iki yanında kırmızı parmak izleri vardı. ”

Bu çeviride, EM1 ve EM2'nin aksine atlanan gösterge bulunmamaktadır. Şiddet mağdurunun dudağındaki hasarı belirtmek için kaynak metinde kullanılan “cut” göstergesi, erek metne anlamın kaydırılması (s. 28) suretiyle sözcüğün potansiyel bir anlamı olan “kesilmek” karşılığıyla aktarılmıştır. Öte yandan, “yeşilimsi mor büyük bir morluk” ifadesi ile “ve” bağlacının gereğinden fazla kullanılmış olması, cümlenin anlatım, akıcılık ve dilbilgisi yönünden yeniden ele alınmasını gerektirmektedir.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında söz konusu anlam evrilmeleri ve akıcılık sorunları giderilebilmektedir:

EM4b: “Gözlerinden biri neredeyse kapalıydı, çevresinde kocaman, yeşilimsi mor bir çürük vardı. Dudağı yarılmış, biraz kanyordu; boynunun iki yanında da kırmızı parmak izleri vardı. ”

Bu bağlam için EM4b üzerinde çeviri sonrası ek bir düzeltme işlemi elzem görülmediğinden, EM4c'nin oluşturulmasına gerek duyulmamıştır.

Bağlam 3

Bayan Fink, Bay Fink'in asla böyle bir şey yapmayacağını “kıskançlığını gizleyerek” söyler. Kaynak metinde erkek şiddetini erkek karakterin eylemleri, kadın karakterin ve anlatıcının söylemleri üzerinden normalleştirilirken kadınlara toplumsal olarak yapılandırılmış kıskançlık etiketi de yeniden üretilmiştir. Bunlara yönelik göstergeler tüm erkek metinlere yansıtılmıştır.

Kadını kadına kırdırma projeleri kapsamında, toplumsal bir klişe olarak yaralarını aktaracağı ve yaşadığı cefanın aynısını yaşatacağı birine gereksinim duyan (Ahouandjinou, 2021, 68) Bayan Cassidy'nin kaynak metindeki “I wouldn't have a man [...] that didn't beat me up at least once a week. Shows he thinks something of you. [...] but that last dose Jack gave me wasn't no homeopathic one. I can see stars yet. But he'll be the sweetest man in town for the rest of the week to make up for it. This eye is good for theater tickets and a silk shirt waist at the very least” (KM) ifadesi, erkek metinlerde aşağıdaki şekillerde yer almıştır:

EM1: “Ben en aşağı haftada bir dayak atmayan bir erkeğe koca demem, vallahi [...]. Bu son dayak pek berbattı. Tahammül edilir tarafı yoktu. Hala başım dönüyor. Ama telafi etmek için artık bir hafta uğraşır, kul köle olur. Her istediğimi yapar. Bu çürüğü görüyorsun ya, en aşağı ipek bir buluzla, iki tiyatro bileti eder” (s. 106).

EM2: “Beni hiç olmazsa haftada bir kere dövmeven adamı koca diye eve almam. Bu, seni düşündüğünü gösterir. Bu son dayak da öyle az buz şeylerden değildi ha! Ama şimdi kendini affettirmek için artık haftanın sonuna kadar şehrin en nazik adamı olacaktır. Bu göz en azından bir tiyatro bileti, bir de ipekli bluz demektir benim için” (s.102).

EM3: “En azından haftada bir kez beni dövmeven adamı tutmazdım [...]. Sana değer verdiğini gösterir. [...] Ama Jack'ın o son posta dayağı yok mu ya, hiç de sevecen değildi. Yıldızları hala görüyorum. Ama telafi etmek için haftanın geri kalanı boyunca semtin en tatlı adamı olacak. Bu göz en azından tiyatro biletleri ve ipek bir gömlek getirir” (s. 129).

Kaynak metinde yer alan ve erkek şiddetini hoş göstermeye yönelik “[s]hows he thinks something of you” klişesi, EM1'de yer almamaktadır. Böylelikle pek çok kültürde “hem sever hem döver” ya da “vurduğu yerde gül biter” türünde şiddet güzellmelerinin altında yatan zihniyetin göstergesi, erkek metinde yok edilmiştir. KM'de “that last dose Jack gave me wasn't no homeopathic one” şeklindeki örtük ve ironik kullanım, EM1'de açıklanarak verilmiştir. Şöyle ki, [h]omeopati, çok az miktarda seyreltilmiş bitki ve mineral kullanıp, iyileşmeyi tetikleyerek vücudun kendini onarmasını sağlayan [...] alternatif tedavi yöntemidir”⁸. Bu anlamda kaynak metinde geçen “no homeopathic” doz, aslında yüksek doza karşılık gelmektedir. EM1'de kullanılan [b]u son dayak pek berbattı” açıklaması ve kaynak metinde olmadığı halde ona eklenen “[t]ahammül edilir tarafı yoktu” ifadesi, anlamın aşırı yorumlanmasına (Öztürk Kasar, 2021, 28) bir örnek oluşturmaktadır. EM2'de dayağın “az buz” olmayışı ile söz konusu yüksek doz ifade edilmekle birlikte, homeopati göstergesi yok edilmiştir (s. 28). EM3'de yer alan dayağın hiç de sevecen olmaması ifadesi, KM'de yer alan doz ya da bununla ilgili bir aşırı yorum taşımaktan ziyade, anlamı evrilmiş ancak metne herhangi bir ek ayrıntı sunmayan bir cümledir zira dayağın sevecen bir yönünün olmayacağı zaten açıktır. Bu karşılıkla homeopati benzetmesi şiddetin dozuna yönelik gösterge yok edilmiştir (s. 28). Öte yandan, travmaya bağlı olarak kafada yıldızlar uçuşması ya da baş dönmesi göstergesi EM2'de atlanmıştır. Kafaya alınan darbenin dozunu ve etkisini anlatan göstergenin silinmesi, aslında mağdurun hayati tehlike atlattığına yönelik önemli ayrıntının göz ardı edilmiş olması yönünden dikkat çekicidir.

Gözündeki morluğun karşılığında tiyatro biletleri ve ipek bluz kazanmaya heves ya da tamah eden kadın karakter, ekonomik ve toplumsal konumu yönünden “madundur, ikincildir, asalaktır” (Beauvoir, 2020, 192). Kadının darp

⁸ Memorial. <https://www.memorial.com.tr/tedavi-yontemleri/homeopati> [28.04.2024].

edilmeye karşılık olarak alacağı rüşvet, bir tür “örtük sözleşme” (Greimas & Courtés, 1979, 70) işlevindedir. Bu sözleşmenin adil bir tarafı yoktur zira “[k]adınlar hiçbir zaman erkekler kastyula eşitlik temelinde alışveriş ve sözleşme yapan bir kast oluşturmamışlardır” (Beauvoir, 2020, 154). Diğer yandan sözleşme, kadınların içinden çıkamadıkları şiddet döngüsünün bir evresini örneklemesi açısından ayrıca önemlidir. Söz konusu döngü, gerginliğin tırmanması aşaması, şiddet aşaması ve balayı aşaması şeklinde sonlandıkça başa dönen evreleri ifade eder; balayı aşamasında “[ş]iddet uygulayan erkek, kadının gönlünü almaya çalışır, pişmanlığını dile getirir, özür diler, değişeceğine ilişkin sözler verir, hediyeler alır, durumun “normale” dönmesi için ilgili, sevecen ve yapıcı bir tutum sergiler.”⁹ Bayan Cassidy’nin durumunda şiddet, genellikle Cumartesi geceleri Bay Cassidy alkol aldığına tekrar eden bir döngüselliktedir. Alkol temelli şiddet, toplumsal olarak erkeklikle özdeşleştirilip normalleştirilen bir davranış kalıbıdır. “En çok alkolü erkekler tüketmeli ya da en çok öfkeyi erkekler göstermelidir. [...] öfke, hoş görülme korku ve acıyı engellemenin çok etkin bir yoludur ve genellikle ataerkil erkeklikle ilişkilendirilen türden saldırgan davranışlar üretir” (Tyson, 2006, 88). Bayan Cassidy de evli olduğu erkeğin öfkesinden hoşnuttur, zira şiddeti izleyen hafta boyunca yaptıklarını telafi etmek için şehrin en tatlı adamı olacaktır. EM1’de bu durum, kaynak metinde yer almayan “kul köle olur. Her istediğimi yapar” eklentileriyle aşırı yorumlanmıştır (Öztürk Kasar, 28).

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: “Beni haftada en az bir kez dövmeyen bir adamla birlikte olmak istemezdim. Senin hakkında bir şeyler düşündüğünü gösterir. [...] Ama Jack’in bana verdiği son doz homeopatik değildi. Henüz yıldızları görebiliyorum. Ama bunu telafi etmek için haftanın geri kalanında şehirdeki en tatlı adam olacak. Bu göz en azından tiyatro biletleri ve ipek bir gömlek için iyi.”

Bu alıntıda ilk cümleden sonra gelen cümleler, birbirlerine anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde bağlanmamaktadır. İkinci cümlede yapay çevirmenin İngilizce kaynak metinden sözcüğü sözcüğüne yaptığı çeviri sonucunda öge eksikliğinden kaynaklanan bulanıklaşmanın (Öztürk Kasar, 2021, 28) yanı sıra “[s]enin hakkında bir şeyler düşündüğünü gösterir” ifadesiyle İngilizce yapı doğrudan Türkçeye taşınarak ilintisiz olmamakla birlikte yanlış bir anlam üretimi (s. 28) söz konusu olmuştur. Dördüncü ve beşinci cümlede ise yine sözcüğü sözcüğüne çeviri nedeniyle anlam bulanıklaştırılmıştır (s. 28). Son cümlede yer alan “to be good for” ifadesi ise bir durum ya da eylemin belirli bir amaç için uygun olmasına işaret eder. Bu ifade de yapay çevirmen tarafından sözcüğü sözcüğüne çevrilmiş ve kaynak metinde yer alan tüm göstergeler erek metinde mevcut olmakla birlikte bir araya geldiklerinde anlamda yoksun bir sözcük oluşturduklarından anlamın parçalanması (s. 28) söz konusu olmuştur.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında söz konusu anlam evrimleri ve akıcılık sorunlarının üçünü cümle haricinde giderilebileceği görülmektedir:

EM4b: “Beni haftada en az bir kez dövmeyen bir erkekle [...] işim olmaz. Bu seni önemseydiğini gösterir. [...] Yalnız Jack’in verdiği o son doz hiçte öyle homeopatik filan değildi. Kafamda hala yıldızlar uçuşuyor. Fakat bunu affettirmek için bir hafta buranın en tatlı adamı olur. Şu göz en az iki tiyatro bileti ve bir ipek gömlek eder.”

Üçüncü cümlede homeopati ve doz üzerinden yapılan benzetmeler Türkçede anlatım bozukluğu ve akıcılık sorunlarına yol açmakta ve cümle muğlak kalarak anlam bulanıklaşmaktadır (s. 28). Bu noktada çeviri sonrası düzeltme işlemi devreye girmek durumundadır. Öte yandan, insan çevirmenlerin metinlerinde bu benzetmelere yer vermediği ve bu doğrultuda oluşan anlam evrimlerinin istendik olduğu söylenebilir.

Bunun yanı sıra, yapay çevirmenin sunduğu alternatifler arasında “işim olmaz” dilin argo özelliğini yansıtacak bir ifadedir. Diğer yandan “wasn’t no” ifadesinde yer alan standart dışı vurgu için, birçok kurallı karşılığın yanı sıra “hiçte” gibi dilbilgisi ve yazım normlarına uymayan bir sözcük de bulunmaktadır. Bu sözcük kaynak metindeki karakterin kullandığı ağız ve üslubu yansıtmaya açısından tercih edilebilecek bir sözcüktür.

Bununla beraber, bu bağlam özelinde diğer sözcükler için bu türden kural dışı alternatif sunulmadığından tutarlılık yönünden çeviri sonrası düzeltme düşünülebilir.

EM4c: “Beni haftada en az bi kere benzetmeyen bi adamla [...] işim olmaz. Bu seni önemseydiğini gösterir. [...] Yalnız o son posta da öyle böyle diildi hani. Kafamda hala yıldızlar uçuşuyor. Artık kendini affettirmek için bi hafta boyu buraların en tatlı adamı olur. Şu göz en az iki tiyatro bileti ve bi ipek gömlek eder.”

⁹ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. <https://morcati.org.tr/siddetin-dongusu/> [27.04.2024].

Bu versiyonda şiddet dilinin yeniden üretimi için dolaylı bir ifade seçilerek “dayak atmak” yerine argoda aynı anlama gelen “benzetmek” karşılığı kullanılmıştır. Öte yandan, standart dışı dili yansıtmak için sözcüklerin söylendiği gibi yazılması yoluna gidilerek “bi” ve “diil” gibi ifadeler yer verilmiştir. Homeopati ve doz üzerinden yapılan benzetmeler anlatım ve acıcılık sorunları nedeniyle yer verilmemiş ve “öyle böyle diildi” ifadesiyle anlam bulanıklaştırılmış (s. 28) ancak bu suretle daha anlaşılır hale getirilmiştir. Başka bir deyişle, bu örnekte ilginç olan, ikinci versiyonda kaynak metindeki benzetmenin korunmasından dolayı erek metin okuyucusu açısından oluşan anlam bulanıklığı, üçüncü versiyonda bu benzetmenin kullanılmayıp daha genel bir ifadeyle karşılanmasından dolayı kasten oluşturulan bir başka bulanıklıkla daha anlaşılır bir hale getirilmesidir. İkinci ve dördüncü cümleler ise ikinci versiyonda oldukları şekilde bırakılmıştır.

Bağlam 4

Bayan Fink’in, Bayan Cassidy’e , gördüğü şiddetin canını acıtıp acıtmadığına yönelik “Don’t it hurt when he soaks you?” sorusu, erek metinlere aşağıdaki şekillerde yansımıştır:

EM1: "Vurduğu zaman acımıyor mu?" (s. 108)

EM2: "Seni dövdüğü zaman acıtmıyor mu?" (s. 103)

EM3: "Seni ıslattığında canın yanmıyor mu?" (s. 130)

Kaynak metinde geçen “soak” sözcüğü, bölgesel argo niteliğiyle dövme ya da vurmak anlamlarına gelebilmektedir. EM1 ve EM2 bu anlamlara göre aktarılmış olmakla birlikte, argo nitelikli bir ifadenin argo olmayan bir sözcükle karşılanması bağlamında anlamın eksik yorumlanması (Öztürk Kasar, 2021, 28) söz konusudur. Öte yandan EM3’te sözcüğün birincil anlamı olan “ıslatmak” karşılığıyla yapılan çeviri, Türkçe argo kullanımda “dayak atmak”¹⁰ anlamına geldiğinden gerek sözcüğün anlamı gerekse argo kullanımı erek metne yansıtılmıştır.

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: “Seni ıslattığında canın yanmıyor mu?”

Bu çeviride de EM3’te olduğu gibi sözcüğün birincil anlamıyla yapılan çeviri, Türkçe argo kullanımda “dayak atmak” anlamına geldiğinden jargon ve anlam yansıtılmıştır.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında “soak” için “ıslatmak” haricinde önerilen karşılıklar (emmek, yıkamak, batırmak, sabunlamak) bağlamla ilgisiz olup, darp anlamını veren argo ya da standart bir sözcük bulunmamaktadır. Bu noktada yalnızca yapay çevirmenin sunduğu alternatifler kapsamında oluşturulması öngörülen EM4b pas geçilmektedir.

Çeviri, bu şekilde bırakılabileceği gibi, “ıslatmak” sözcüğünün “darp etmek” anlamıyla kullanımının çok yaygın ve bilinir olmadığı düşünülüyorsa çeviri sonrası düzeltme aşamasında gibi farklı bir alternatifle ilerlenebilir. Öte yandan, bölgesel ağız günlük dille karşılayarak kullanılan dili standart dışına çıkarmak için sözcüklerin söylendiği gibi yazılması düşünülebilir:

EM4c: “Sana giriştiğinde acıtmıyo mu?”

Alternatifler, yine argo niteliği taşıyan “dalmak” ya da “benzetmek” gibi sonuçları kısmen muğlak olan karşılıklar arasından değerlendirilebileceği gibi, “ağzını yüzünü dağıtmak” gibi aksiyonu sonuçlarıyla birlikte içeren aşırı yorumsal bir aktarım da tercih edilebilir.

Bağlam 5

Bayan Cassidy’nin Bay Cassidy tarafından uğratıldığı sistematik şiddete “haklı” mazeret olarak beyan ettiği “Why, didn’t I marry him? Jack comes in tanked up; and I’m here, ain’t I? Who else has he got a right to beat?” açıklaması, “kadınlara kendileri üzerindeki tahakkümde bir sorumluluk payı biçen” (Bourdieu, 2023, 56) zihniyetlere gerekçe oluşturacak niteliktedir. Bu söylem, erek metinlere aşağıdaki gibi yansımıştır:

¹⁰ Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> [28.04.2024].

EM1: "Sebeep ister mi? Evli değil miyiz? Jack eve kafayı tütüleyip geliyor Beni karşısında görüyor. Başka kimi dövebilir? Başka kimi dövmeye hakkı vardır ki?" (s. 109)

EM2: "Ne sebepten olacak, onunla evli değil miyim? Eve sarhoş gelir, ben de buradayım değil mi? Başka kimi dövmeye hakkı var ki?" (s. 103)

EM3: "Niye mi, onunla evli değil miyim? Jack dolu bir şekilde geliyor; ve ben de buradayım, değil miyim? Başka kimi dövmeye hakkı var?" (s. 130)

Argoda aşırı alkol kaynaklı "kafayı bulmak" anlamına gelen "tanked up" sözcüğü, EM1'de yine argo bir karşılık ile çevrilmişken, EM2'de kullanılan "sarhoş" sözcüğü, argonun argo olmayan bir sözcükle karşılanması bağlamında anlamın eksik yorumlanması (Öztürk Kasar, 2021, 28) sonucunu getirmektedir. EM3'te kullanılan "dolu bir şekilde gelmek" ifadesi ise bağlam içinde anlamdan yoksun kaldığından, anlamın parçalanmasına (s. 28) örnek oluşturmaktadır. Diğer yandan, kaynak metinde evlenmiş olmanın erkek açısından kadına şiddet uygulama "hakkı" vermesinin normalleştirilmesi tüm erek metinlere yansımış olup, EM1'e "Başka kimi dövebilir?" cümlesiyle ayrıca eklenen vurgu, anlamın aşırı yorumlanmasına (s. 28) örnektir.

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: "Neden, onunla evlenmedim mi? Jack kafayı bulmuş geliyor; ben de buradayım, değil mi? Başka kimi dövmeye hakkı var?"

Çevirinin ikinci cümlesindeki argo nitelikli deyim, yapay çevirmence benzer özellikte bir ifadeyle karşılıklılandırılmış ancak standart dışı "ain't I?" kullanımı standart dille aktarılmıştır. Bu durum, bölgesel ağzın yansıtılmamasından dolayı eksik yorum (s. 28) olarak değerlendirilebilir. Bunun dışında kaynak metin göstergeleri erek metne yansıtılmış olmakla beraber, bağlamı oluşturan cümlelerin vurgu yönünden yer yer çeviri sonrası düzeltmeye tabi tutularak parlatılması mümkündür.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında ilk cümleye "ben" vurgusu eklenebilmektedir.

EM4b: "Ne yani, onunla ben evlenmedim mi? Jack kafayı bulmuş geliyor; burada da ben varım, di mi? Başka kimi dövmeye hakkı var?"

Öte yandan yapay çevirmen konuşma diline özgü "ne yani" ünleminin yanı sıra insan çevirmenlerin kullanmadığı "di mi" alternatifini sunmakta olup, bu ifade dilbilgisi kurallarına uymayan söylemi yansıtabilecek konuşma diline özgü bir söyleyiştir. Ancak yapay çevirmen diğer sözcükler için benzer alternatifler sunmamakta ve böylece dilde tutarlılığı korumak adına çeviri sonrası düzeltme işlemine gereksinim doğmaktadır. Bu noktada kurallı kullanımdan çıkıp kuralsız kullanıma yönelen bir dil için bazı sözcüklerin söylendiği gibi yazılması ve noktalı virgül gibi noktalama işaretlerinin kaldırılması düşünülebilir:

EM4c: "Ne yani, onunla ben evlenmedim mi? Jack kafayı bulmuş geliyo, burda da ben varım, di mi? Başka kimi dövmeye hakkı var?"

Bağlam 6

Bayan Cassidy, Bay Cassidy'nin neden şiddet uyguladığını sorusuna "[s]ometimes it's because supper ain't ready; and sometimes it's because it is. Jack ain't particular about causes. He just luses till he remembers he's married, and then he makes for home and does me up" (KM) yanıtını verir. Bu yanıt erek metinlere aşağıdaki şekillerde yansımıştır:

EM1: "Bazan yemeğin hazır olmadığını, bazan olduğunu bahane eder. Öyle sebep araştırmağa pek meraklı değildir. Evli olduğunu hatırlayınca kadar çeker, hatırladı mı koşup gelir, beni güzelce bir ıslatır" (s. 109).

EM2: "Bazı yemek hazır olmadı diye, bazı oldu diye. Jack pek öyle sebeplere aldran cinsten değildir. Evli olduğunu hatırlayana kadar içer ve sonra eve gelip beni döver" (s. 103).

EM3: "Bazen yemek hazır olmadığından, bazen de olduğundan. Jack'ın bahaneleri pek belli değildir. Evli olduğunu hatırlayınca kadar dolar ve sonra eve gelip beni benzetir" (s. 130).

EM1 ve EM3'te standart dil kullanımı söz konusu olduğundan, kaynak metinde kullanılan ağzın yansıtılmaması nedeniyle anlamın eksik yorumlanması (Öztürk Kasar, 2021, 28) söz konusudur. EM2'de kullanılan "bazı" sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlüklerinde "ara sıra" karşılığıyla da tanımlanmıştır. Ancak bu kullanım, standart dilde daha çok belirsiz miktarı ifade etmekte olup, genellikle bir kısım, birkaç, birtakım, kimi gibi anlamlara gelir. EM2'de "ara sıra" anlamındaki kullanımı daha çok bölgesel kalabildiğinden, kaynak metindeki bölgesel ağzın erek metindeki bölgesel dil kullanımıyla kısmen karşılandığı söylenebilir. Bu durum, EM2'nin tümünde söz konusu olmadığından, kasti olmaktan çok rastlantısal olması mümkündür. Öte yandan, standart dil dışılığın ağır bastığı son cümlede kaynak metinde geçen "lush" sözcüğü, argoda aşırı alkol tüketimi anlamında kullanılmaktadır. EM1'de yer alan "çekmek" sözcüğü argo kullanımı karşılamakta olup, EM2'de yer verilen "içmek" karşılığı argo olmadığından, argo dilin yansıtılmaması noktasında anlamın eksik yorumlanmasına (Öztürk Kasar, 2021, 28) örnek teşkil etmektedir. EM3'te kullanılan "dolmak" karşılığının ise özgün metinle ilintisi olmadığından, bu seçimle anlamı saptırılması (s. 28) söz konusu olmuştur. EM1'de yer alan "hatırladı mı koşup gelir" ifadesi kaynak metinde bulunmayan bir eklenti olduğundan, anlamın aşırı yorumlanması (s. 28) kapsamındadır. Erkek karakterin eve geldiğinde uyguladığı şiddeti ifade eden "does me up" ise, deyimsel fiilin yaygın anlamlarının dışında, bölgesel kullanımda "ciddi boyutta fiziksel zarar vermek"¹¹ anlamına gelen argo bir kullanımdır. Bu kullanım, yine argo nitelikli karşılıklarla; EM1'e "ıslatmak" ve EM3'e de "benzetmek" ifadeleriyle yansıtılmıştır. EM2'de yer alan "dövmek" karşılığı ise argo kullanımı yansıtmadığından anlamın eksik yorumlanmasına (s. 28) örnektir.

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: "Bazen akşam yemeği hazır olmadığı içindir, bazen de hazır olduğu için. Jack nedenler konusunda titiz değildir. Evli olduğunu hatırlayınca kadar oyalanır, sonra da eve gidip beni becerir."

Bu çeviride standart dil kullanımı söz konusu olduğundan, kaynak metinde kullanılan ağzın yansıtılmaması nedeniyle anlamın eksik yorumlanması (Öztürk Kasar, 2021, 28) söz konusudur. "Nedenler konusunda titiz olmamak" cümlesinde "particular" sözcüğünün potansiyel ancak kaynak metni tam karşılamayan bir çevirisi kullanılarak anlam kaydırılmış (s.28) ve bunun sonucunda oluşan muğlaklıkla bulanıklaştırılmıştır (s.28). Son cümlede söylem üreticisi kadın karakter evde olduğundan ve şiddet faili de onun yanına geldiğinden, kullanılan "eve gitmek" ifadesi Türkçe açısından anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Diğer yandan, son cümlede yer alan "becermek" ifadesi, bağlamla ilintili olmayan bir anlam üretimine neden olduğundan anlamın saptırılmasına (s. 28) örnektir.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında söz konusu anlam evrimeleri ve anlatım sorunları bir ölçüde giderilebilmektedir:

EM4b: "Bazen akşam yemeği hazır değil diye; bazen de hazır diye. Jack nedenlere takılmaz. Evli olduğunu hatırlayınca kadar ayyaş ayyaş dolanır, sonra da eve gelip beni halleder."

İlk cümlede her ne kadar konuşma diline daha yakın bir üslup kullanılmışsa da yine standart dil içinde kalınmıştır. EM4a'daki muğlaklık ikinci cümlede giderilmiş ve "takılmak" sözcüğüyle konuşma dili ve argo karışımı bir üslup bulunmuştur. "Lush" fiili için sunulan alternatifler arasında "ayyaş ayyaş dolanmak" anlama en yakın olmakla birlikte, alkol tüketmiş birini tanımlamakta ancak alkol tüketme anını yansıtmamaktadır. Son olarak, yapay çevirmenin "does me up" için ilk versiyonda verdiği "becermek" yerine sunulan alternatifler arasından hiçbirini anlamı karşılamamakta olup, bunların içinden "halletmek" seçeneği muğlak olmakla birlikte anlama bir adım daha yaklaşması nedeniyle tercih edilmiştir.

Çevirinin üçüncü versiyonu, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleriyle oluşturulan ikinci versiyon temel alınarak, çeviri sonrası düzeltme işlemiyle aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir.

EM4c: "Bazen akşam yemeği hazır değil diye, bazen de hazır diye. Jack nedenlere takılmaz. Evli olduğunu hatırlayınca kadar zıkkımlanır, sonra da eve gelip bana dalar."

Bu versiyonda kullanılan "zıkkımlanmak" ifadesi hem alkol tüketme sürecini yansıtmakta hem de kaba dil kullanımını karşılamaktadır. Öte yandan, ikinci versiyonda yer verilen "halletmek" ifadesinden kaynaklı muğlaklık, "dalmak" ifadesiyle giderilmiştir.

¹¹ Red and White Kop. Teach Yerself Scouse. <https://www.redandwhitekop.com/forum/index.php?topic=115615.0> [29.04.2024].

Bağlam 7

Bayan Cassidy, şiddet döngüsünün tekrarlandığı Cumartesi gecelerine ilişkin “Saturday nights I just move the furniture with sharp corners out of the way, so I won’t cut my head when he gets his work in. He’s got a left swing that jars you! Sometimes I take the count in the first round; but when I feel like having a good time during the week or want some new rags I come up again for more punishment” (KM) ifadesini kullanmaktadır. Bu açıklama, erek metinlere aşağıdaki şekilde yansımıştır:

EM1: “Cumartesi günleri sivri uçlu eşyaları ortadan kaldırıyorum. Jack işe girişince başımı delmesin diye... Sol yumruğu insanın nefesini tıkar. Bazan ilk hamlede yere serilirim. Fakat iyice gezmek, veya yeni bir şeyler aldirmek niyetinde olduğum hafta, biraz daha dayanırım” (s. 109).

EM2: “Cumartesi geceleri sivri kenarlı şeyleri bir kenara kaldırıyorum ki düşerken kafamı çarpmıyayım. İnsanı titreten bir solu vardır. Bazan ilk raounda nakavt olurum. Fakat hafta içinde eğlenmek veya yeni kilim falan istersem ayılır bir kaç raounda daha dayanırım” (s. 103-104).

EM3: “Cumartesi geceleri keskin kenarlı mobilyaları gözden uzak yerlere taşıyorum ki beni dövmeye başladığında kafamı patlatmayayım diye. Bir solu var ki ayaklarını yerden kesiyor insanın! Bazan ilk raounda saydırıyorum; ama haftamı iyi geçirmek istiyor ya da yeni elbiseler istiyorum, daha çok dayağa yol açıyorum” (s. 130-131).

Kaynak metinde erkek karakterin uyguladığı şiddeti örtük olarak anlatan “get one’s work in”, argoda “(suç teşkil eden) bir eylemde başarılı olmak”¹² anlamına gelmektedir. Bu örtüklük, EM1’de “işe girişmek” ifadesiyle karşılanmıştır. EM3’de yer alan “dövmek” ifadesi, örtük göstergenin açık göstergeyle karşılanması açısından anlamı aşırı yorumlanmasıyla birlikte, kaynak metinde yer alan argo söylemin yansıtılmaması yönünden anlamın eksik yorumlanması (Öztürk Kasar, 2021, 28) kapsamında değerlendirilebilir. Kaynak metinde kadın karakterin Cumartesi geceleri kafasını yarmamak için sivri uçlu mobilyaları ortadan kaldırmasına ilişkin söyleminde şiddet failinin adı anılmamaktadır. EM1’de ise, failin adı eylemle birlikte anılmak suretiyle örtük olan açık telaffuz edilerek aşırı yorumda (s. 28) bulunmaktadır. EM1 ve EM3’te “cut” fiiline karşılık olarak kullanılan “delmek” ve “patlatmak” kaynak metindeki anlamın aşırı yorumudur (s. 28). EM2’de yer alan “düşerken kafayı çarpmamak” ise kaynak metinde yer almayan bir ayrıntının eklenmesi bağlamında bir aşırı yorum (s. 28) iken, kaynak metinde doğrudan telaffuz edilen fiziksel zarar görmeme dürtüsü, çarpma ve onun sonucunda oluşabilecek dolaylı bir zarar ihtimaliyle örtük olarak karşılandığından anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) söz konusudur. Kaynak metindeki “left swing” ifadesinin EM2 ve EM3’te yer alan “solu olmak” karşılığı net bir anlam ifade etmediğinden anlamın bulanıklaştırılmasına (s. 28) bir örnek oluşturmaktadır. Kaynak metinde şiddet failinin sol yumruğunu sarsıcı bir şekilde kullanması, EM2’deki “titreten” şeklindeki aktarım, şiddetin dozunu eksik yansıttığından anlamın eksik yorumlanmasına (s. 28) neden olmaktadır. EM1’deki “nefes tıkayan” şeklindeki aktarım, yumruğun olası etkisiyle tamamen ilintisiz olmamakla birlikte yanlış bir anlam taşıdığından, anlamın bozulmasına (s. 28) neden olmaktadır. EM3’te de “ayakları yerden kesen” şeklindeki ifade ise, çok sevindiren, sevinçten havalara uçuran şeklindeki anlamı nedeniyle karmaşaya neden olmakta ve anlamın bulanıklaşması (s. 28) ile sonuçlanmaktadır. Kaynak metinde erkek şiddetiyle boks arasında yapılan benzetme, EM1’den eksiltildiği için anlamın eksik yorumlanması (s. 28) söz konusu olmuştur. EM3’de “ilk raounda saydırmak” ifadesi yeterince net olmayıp anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) kapsamında değerlendirilebilecekken, cümlelerin geri kalanında anlatım bozukluğu mevcuttur. Son cümle, kadın karakteri birkaç giysi ve gezinti karşılığında şiddet görmeye razı hatta talip olan bir konuma indirgemektedir. Kaynak metinde geçen “new rags” göstergesi muhtemelen “rug” olarak algılandığından “yeni kilim” olarak çevrilerken, ilintisiz anlam üretimi nedeniyle anlamın saptırılmasıyla (s. 28) sonuçlanmıştır. Argoda “çul çaput” şeklinde ifade edilebilecek olan ve kaynak metinde “giysi” anlamında kullanılan bu kelime EM1’de “yeni bir şeyler” şeklinde ifade edilerek anlam bulanıklaştırılmış, EM3’te kullanılan “elbiseler” sözcüğü ise anlamı karşılamakla birlikte argo kullanımını yansıtmadığından anlamın eksik yorumlanmasına (s. 28) örnek oluşturmuştur.

¹² Green’s Dictionary of Slang. <https://greensdictofslang.com/entry/ct5x25y#sif267y>. [29.04.2024].

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: “Cumartesi geceleri sadece keskin köşeli mobilyaları yoldan çekiyorum, böylece o işini yaparken kafamı kesmeyeceğim. İnsanı sarsan bir sol vuruşu var! Bazen ilk rauntta sayıyı alıyorum; ancak hafta boyunca iyi vakit geçirmek istediğimde veya yeni paçavralar istediğimde daha fazla ceza için tekrar geliyorum.”

Çevirinin ilk cümlesinde zaman uyumsuzluğundan kaynaklanan anlatım bozukluğu ve tutarsızlık söz konusudur. Ayrıca “just” sözcüğünün kaynak metin bağlamında gerçekleşmemiş potansiyel bir anlamı olan “sadece” karşılığının kullanılması, anlamın kaydırılmasına (s. 28) yol açmıştır. Aynı cümlede yer alan “kafasını kesmek” ifadesi bağlamla ilintisiz bir anlam ürettiğinden anlamın saptırılmasına (s. 28) örnektir. İkinci cümlede öge eksikliği söz konusu olup, sol vuruşun kime ait olduğu muğlak kaldığından anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) söz konusudur. “İlk rauntta sayıyı almak” şeklindeki aktarım ise kaynak metinde ifade edilenin tersi bir anlama geldiğinden anlamın çarpıtılması (s. 28) ile sonuçlanmıştır. Son cümlede “istediğimde” sözcüğünün iki kez tekrarından kaynaklanan acıcılık sorunu mevcuttur. “Daha fazla ceza için tekrar gelmek” ise sözcüğü sözcüğüne bir çeviri olup, anlamca bulanık (s. 28) kalmaktadır. Diğer yandan, “paçavra” sözcüğü “eskimiş bez veya kumaş parçası” anlamındadır; bu karşılık, kaynak metinde argo ifadeyle dile getirilen “giysi” göstergesiyle ilintisiz olmamakla birlikte yanlış bir anlam üretimi nedeniyle anlamın bozulmasına (s. 28) örnek oluşturmaktadır.

Çevirinin ikinci versiyonu, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri içinden yapılan seçimlerle aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

EM4b: “Cumartesi geceleri de sivri uçlu eşyaları ortadan kaldırıyorum ki o işini görürken ben kafamı yarmayayım. Öyle bir sol yumruğu vardır ki insanı sersem eder! Bazen ilk rauntta saydırıyorum fakat o hafta iyi vakit geçirmek ya da yeni çaputlar almak istediğimde daha fazla bedel ödemek için tekrar ayağa dikiliyorum.”

Bu çeviriyle ilk versiyondaki halleriyle anlamın bulanıklaştırılması, anlamın kaydırılması, anlamın bozulması, anlamın çarpıtılması, anlamın saptırılması (s. 28) gibi farklı tür ve ölçekte anlam evrilmelerinin yanı sıra anlatım bozukluğu, tutarsızlık ve acıcılık sorunları da giderilmiştir. Öte yandan, “punishment” ile kastedilen, ağır darbeler sonucunda oluşan fiziksel zarar olup, aldığı darbelerle yere serilen mağdurun kimi zaman yerde kaldığı, kimi zaman da failin pişman olup af dilemek için yapacaklarına tamah ederek yerden kalkıp kendi isteğiyle tekrar şiddet görmesidir. Kaynak metinde boksla metinler arası bir ilişki kurularak, hakemin nakavt kararından önce ona kadar sayma durumuna gönderme yapılmıştır. Nakavt halinde maç biter ancak ona kadar sayma esnasında yerden kalkma durumu olursa devam eder. Şiddet mağdurunun ayağa kalkış amacı, bu versiyonda “daha fazla bedel ödemek için” şeklinde açıklanmıştır. Kullanılan ifadede bedelin ne olduğu net olarak ifade edilmediğinden anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) söz konusudur.

Çevirinin üçüncü versiyonu, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleriyle oluşturulan ikinci versiyon temel alınarak, çeviri sonrası düzeltme işlemiyle aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir:

EM4c: “Cumartesi geceleri de sivri uçlu eşyaları ortadan kaldırıyorum ki o işini görürken ben kafamı yarmayayım. Öyle bir sol yumruğu vardır ki insanı sersem eder! Bazen ilk rauntta yere serilirim; ama eğer o hafta iyi eğlenmek ya da yeni çaputlar aldırma istiyorsam daha fazla darbe almak için ayağa kalkarım.”

Bu versiyonda ilk iki cümle olduğu gibi korunmuştur. Üçüncü cümlede boksa anıştırma yapan ve konuyu bilmeyenler için muğlak kalan “saydırmak” ifadesinin “yere serilmek” olarak net anlaşılacak şekilde karşılanması açıklanma niteliğiyle aşırı yorum (s. 28) kapsamında görünse de, ifadeden anıştırmanın bir bölümü eksiltildiği için eksik yoruma (s. 28) neden olmuştur. Üçüncü cümlede kullanılan “iyi eğlenmek” sözcük sayısını azaltmak ve ifadeyi netleştirmek için yapılmış bir aşırı yorum (s. 28) tercihi olup, anlam açısından elzem olmadığı söylenebilir. Elzem olmayan aşırı yorum (s. 28) durumu “almak” yerine kullanılan “aldırma” düzeltmesi için de geçerlidir.

Bağlam 8

Bayan Fink, “kıskançlığını gizleyerek” kocasının kendisine şiddet uygulamayı asla aklından bile geçirmeyeceğini ve “halinden memnunmuş gibi görünerek” kocasının kendisine el kaldırmayacak kadar centilmen olduğunu söyler. Diğer yandan, Bay Fink asla şiddete başvurmamakta ancak Bayan Fink’e ilgi de göstermemektedir. Bayan Cassidy’nin “What I want is a masterful man that slugs you when he’s jagged and hugs you when he ain’t jagged. Preserve me from the man that ain’t got the sand to do neither!” (KM) şeklindeki ifadesi, erek metinlere aşağıdaki şekillerde yansımıştır:

EM1: “Ben erkekliklerini gösteren kocalardan hoşlanırım. Sarhoş olduğu zaman döğsün, ayık olduğu zaman sevsin, okşasın. Ne döğen, ne de okşayan kocadan Allah saklasın” (s. 110).

EM2: “Benim bütün istediğim sarhoş olduğu zaman beni döven, olmadığı zaman da seven bir erkektir. İkisini de yapamıyacak olanından Allah saklasın” (s. 104).

EM3: “Dolu olduğunda seni benzetecek, olmadığında da sarıp sarmalayacak güçlü bir erkek benim istediğim. Her ikisini de beceremeyen erkekten sakın beni” (s. 131).

Kaynak metinde söz konusu olan ağız, argo ögeler içermektedir. EM1 ve EM2’deki dil kullanımı ise standarttır; bu anlamda üslubun yansıtılmaması yönünden eksik yorum (Öztürk Kasar, 2021, 28) söz konusudur. EM3’te kullanılan “benzetmek”, argo üslubu karşılamakla birlikte, önceden de belirtildiği üzere “dolu olmak” anlamdan yoksun bir sözcük niteliğindedir. Kaynak metindeki “masterful man”, EM1’de “erkekliklerini gösteren kocalar” olarak aşırı yorumlanırken (s. 28), “masterful” göstergesi EM2’de yok edilmiştir. Yine “hug” göstergesi, EM2’de “sevmek, okşamak” şeklinde iki farklı vurgu ile karşılanarak aşırı yorumlanmıştır (s. 28). EM3’teki “sakın beni” söyleminde kimin sakınacağı muğlak kaldığından anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) söz konusudur.

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: “Benim istediğim, pürüzlü olduğunda sana vuran ve pürüzlü olmadığında sana sarılan usta bir adam. İkisini de yapacak kumu olmayan adamdan beni koru!”

Aktarıma bütün olarak bakıldığında çeviride argo nitelikli deyimlerin sözcüğü sözcüğüne çevrilmesi sonucunda anlamı parçalayan (s. 28) yani çeviri biriminde yer alan göstergeleri içermekle birlikte bir araya geldiğinde anlamdan yoksun kalan bir söylem oluşturulduğu görülmektedir. Bunun sonucunda kaynak metinde kullanılan bölgesel ağız ve argo nitelikli ögelerin erek metne yansıyamamasının yanı sıra anlamsal bir aktarım da söz konusu olamamıştır.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında söylemin anlamdan yoksunluk durumu giderilmiştir:

EM4b: “Benim istediğim, gerektiğinde vuran, gerektiğinde sarmalayan güçlü bir adam. Her ikisini de yapacak cesareti olmayan adamdan esirgesin beni!”

Bununla birlikte ilk cümlede kullanılan “gerektiğinde” ifadesi, özgün metinde açık ve net olarak ifade edilmiş bir söylemin genellenerek muğlaklaştırılması nedeniyle anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) sonucunu getirmektedir. Bunun yanı sıra, “slug” ve “(ain’t) jagged” sözcükleri argo nitelikli ve bölgesel ağız yansıtır özellikte olup cümlede kullanılan karşılıklar bunları yansıtmadığından anlamın eksik yorumlanması (s. 28) söz konusudur. Diğer yandan, EM4b’de yer alan “(ain’t got) the sand” deyim olup, karşılığında kullanılan “cesareti olmak” deyim değildir; bu nedenle de eksik yorum (s. 28) kapsamındadır. Son olarak “esirgesin” söyleminde kimin esirgeyeceği muğlak kaldığından anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) söz konusudur. Bu örneklerde ilginç olan, yapay çevirmenin sunduğu ilk versiyonda göstergenin anlam alanının dışında kalan karşılığın, anlam alanına bulanıklaştırılma ve eksik yorum (s. 28) suretiyle çekilmiş olmasıdır.

Çevirinin üçüncü versiyonu, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleriyle oluşturulan ikinci versiyon temel alınarak, çeviri sonrası düzeltme işlemiyle aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir.

EM4c: “Benim istediğim kazak bi erkek, kafayı çektiğinde girişsin, çekmediğinde sarmalasin. Bunlara yüreği yetmeyen benden uzak olsun!”

Bu versiyonda özgün metindeki argo ve deyimsel kullanımlar “kazak erkek”, “kafayı çekmek”, “yüreği yetmemek” ifadeleriyle karşılanmış ve bölgesel ağız ve günlük dili kısmen yansıtmak için “bir” yerine “bi” karşılığı kullanılmıştır. Bunun yanı sıra “preserve me” söylemi olduğu gibi çevrildiğinde muğlak kaldığından “Tanrı/Allah esirgesin” gibi bir ifade gereksinimi oluşmaktadır; ancak özgün metinde yer almayan bir dinsel öge eklentisiyle aşırı yoruma gidilmek istenmediğinden anlam kaydırılarak (s. 28) “benden uzak olsun” denmiştir. Diğer yandan, akıcılık sağlamak için sözdizimsel ve vurgusal değişikliklere de yer verilmiştir.

Bağlam 9

Bayan Fink, Bay Cassidy'nin eve armağanlarla gelmesinden sonra kendi evine çıkıp ağlamaya başlar. Kocasını onu ne dövmekte ne sevmektedir. Bayan Cassidy'nin yaralarını, berelerini, ona verilen armağanları ve öpücükleri, onun kavgacı, çirkef, acımasız, "sevgi dolu" kocasını ve fırtınalı hayatını düşününce içini bir an nefret ve kıskançlık duygusu kaplar. Kendi kocası, hayatın tadından tuzundan haberdar değildir. Bu noktada, yemekten sonra bir köşede kendi halinde ayağını kaşıyarak gazete okuyan adamı kışkırtıp harekete geçirmeye karar verir: "You lazy loafer!" she cried, "must I work my arms off washing and toiling for the ugly likes of you? Are you a man or are you a kitchen hound?" (KM).

Bu hakaret söylemi, erek metinlere aşağıdaki şekillerde yansımıştır:

EM1: "Haylaz, tembel herif seni; benim canım çıksın, sen keyif çat. Senin gibi mendebur için ne başımın zoru.

Erkek misin, mutfak kedisi mi, anlıyalım" (s. 114).

EM2: "Seni tembel seni [...]. Senin gibi çirkin herifler için çamaşır yıkaya yıkaya kollarım kopacak. Erkek misin yoksa mutfak kedisi mi? Söyle bakalım" (s. 107).

EM3: "Seni gidi tembel boğaz! [...] senin gibi miskinler için bulaşık yıkamak zorunda mıyım yani? Erkek misin yoksa mutfak köpeği mi?" (s. 134).

Kaynak metinde kullanılan ağız, belli bir bölgeye ve kültüre ait dil kullanımı ve hakaret içeren bir söylemdir. EM2'de yer alan "seni tembel seni" söyleminde, kaynak metindeki "lazy loafer" ifadesindeki ikili göstergenin biri yok edilmiştir. EM3'te yer alan "tembel boğaz" ise net bir anlam ifade etmediğinden, anlamın bulanıklaştırılmasına (Öztürk Kasar, 2021, 28) örnektir. EM1'de kaynak metindeki "washing and toiling" ayrıntısına yer verilmeden "benim canım çıksın" şeklinde daha genel bir ifade kullanılmış ve anlamın bulanıklaştırılması (s. 28) söz konusu olmuştur. Aynı ifade, kaynak metinde deyim kullanılmadan dile getirilen bir ifadenin erek metinlerde deyimle karşılanarak ek vurgu yaratılması nedeniyle "aşırı yorum" (s. 28) olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, yine EM1'e eklenen "sen keyif çat" ifadesi, kaynak metinde olmayan aşırı yorumdur (s. 28). Kaynak metinde kullanılan "ugly" tanımlamasına karşılık olarak EM1'de kullanılan "mendebur" karşılığı, bağlama göre tamamen ilintisiz olmasa da yanlış bir anlam olduğundan anlamın bozulmasına bir örnektir. Yine "ugly" tanımlaması EM3'te atlanmış, "loafer" yerine "miskin" cümledeki yeri değiştirilerek kullanılmıştır. Biyolojik cinsiyeti erkek olan bir kişiye hakaret olarak "erkek misin" sorusunun sorulması bu cümlede ataerkil zihniyeti yansıtan bir klişe olarak dikkat çekmektedir. Son olarak, kaynak metindeki "kitchen hound" EM1 ve EM2'ye "mutfak köpeği" değil, "mutfak kedisi" olarak yansımıştır. Türkçede pek anlam ifade etmeyen bu benzetme, kaynak metinde muhtemelen Bay Fink'i ev işlerinde yardımcı olmadığı ve sürekli yiyeceği yemeğin beklentisi içinde olduğu için eleştirmek üzere kullanılmaktadır. Köpek yerine kedi denmesi, her ikisinin de evcil hayvanlar olması nedeniyle tamamen ilintisiz olmamakla birlikte yanlış bir anlam üretimi olduğundan anlamın bozulmasına (s. 28) bir örnektir.

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: "Seni tembel aylak!" diye bağırdı, "Senin gibi çirkinler için kollarımı yıkamak ve çalışmak zorunda mıyım? Sen erkek misin yoksa mutfak köpeği mi?"

Bu aktarımda ilk ve son cümlelerde yer alan hakaret söylemleri vurgusuyla birlikte yansıtılmıştır. Diğer yandan, ikinci cümlede anlamdan yoksun söylem üretimi nedeniyle anlamın parçalanması (s. 28) ve söylemin bölgeye ya da günlük dile ve argo kullanımına özgü özelliklerinin yansıtılmamasından dolayı anlamın eksik yorumlanması (s. 28) söz konusudur.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında söylemin anlamdan yoksunluk durumu giderilebilmektedir:

EM4b: "Seni tembel aylak!" diye bağırdı, "Senin gibi bir tıpsız için kendimi paralayıp, yıkayıp didinmek zorunda mıyım? Sen erkek misin yoksa mutfak köpeği mi?"

Bu versiyonda, bir ve üçüncü cümleler olduğu gibi korunmuş, ikinci cümlede kaynak informel ve metaforik kullanımlara uygun seçimler yapılmıştır.

Çevirinin üçüncü versiyonu, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleriyle oluşturulan ikinci versiyon

temel alınarak, tek bir sözcüğün ve sözdiziminin değiştirilmesiyle yapılan çeviri sonrası düzeltme işlemiyle aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir.

EM4c: “Seni tembел aylak!” diye bağırdı, “Senin gibi bir tıpsız için yıkaya çitileye kendimi paralamak zorunda mıyım? Sen erkek misin yoksa mutfak köpeği mi?”

Bu versiyonda yıkamak yerine kullanılan “çitilemek” karşılığı ile neyin yıkandığına yönelik muğlaklık giderilmiş ve sözdiziminde yapılan değişikliklerle daha akıcı bir anlatım oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bağlam 10

Üst kattan gelen sesler üzerine meraklanan Bayan Cassidy, oraya çıktığında Bayan Fink’i gözü yaşlı ve üzüntüden perişan bir halde bulur. Bayan Fink kocasına önce hakaret edip sonra saldırdığı halde kendini darp ettirmeyi “başaramamıştır”. Hatta hakaret etmek için tembелliğinden ve miskinliğinden yakınıp suçladığı kocası, şiddete başvurmak bir yana, çamaşırları yıkamaya başlamıştır. Bundan utanç duyan Bayan Fink, ne olduğunu anlamak için eve girmek isteyen Bayan Cassidy’e şöyle der: “For God’s sake don’t open that door [...] And don’t ever tell nobody -keep it under your hat. He—he never touched me, and—he’s—oh, Gawd—he’s washin’ the clothes—he’s washin’ the clothes” (KM).

Bu durum, erek metinlere aşağıdaki şekillerde yansımıştır:

EM1: “Allahını seversen kapıyı açma [...]. Kimseye de söyleme. İçinde sakla... kılıma... kılıma bile dokunmadı. Çama... çamaşırları yıkıyor” (s. 116).

EM2: “Allahını seversen kapıyı açma [...]. Kimseye de söyleme. Elini bile sürmedi bana. İçerde çamaşırları yıkıyor... çamaşırları yıkıyor” (s. 108).

EM3: “Tanrı aşkına açma o kapıyı [...] Kimseye de bir şey söyleme -sende kalsın. Bana -bana dokunmadı bile ve- oh, Tanrım -elbiseleri yıkıyor- elbiseleri yıkıyor!” (s. 135).

Kaynak metinde standart dilbilgisinden sapmış söylemler, erek metinlerde kurallara uygun şekilde ifade edilmiş ve böylelikle üslubun eksik aktarımından ötürü eksik yorum (Öztürk Kasar, 2021, 28) söz konusu olmuştur. Kaynak metinde “keep it under your hat” bir deyim olup, EM1’de kullanılan “içinde sakla” ve EM3’te kullanılan “sende kalsın” karşılıkları da deyim niteliği taşıyan söylemlerdir. Bu ifade, EM2’de yer almadığından göstergenin yok edilmesi (s. 28) söz konusu olmuştur. Öte yandan, “don’t ever tell nobody” ifadesinin EM1’de “kılıma bile dokunmadı” karşılığıyla çevrilmesi, deyim niteliği olmayan bir söylemin, deyim kullanımıyla çevrilmesi suretiyle anlamın aşırı yorumlanmasına (s. 28) bir örnektir. Ayrıca standart dışı dilin standart dille aktarılması yönünden bakıldığında eksik yorumun (s. 28) da söz konusu olduğu söylenebilir. Son olarak, EM1’de kullanılan kekelemelik efekti yine kaynak metinde yer almayan bir özellik olduğundan aşırı yorumdur (s. 28).

Söz konusu bağlamın yapay çevirmen tarafından oluşturulan ilk versiyonu aşağıdaki gibidir:

EM4a: “Tanrı aşkına o kapıyı açma [...]. “Kimseye de söyleme. Şapkanın altında sakla. Bana hiç dokunmadı ve Tanrım, çamaşırları yıkıyor, çamaşırları yıkıyor!”

Kaynak metindeki standart dil dışı söylemler kurallara uygun şekilde ifade edildiğinden üslubun eksik aktarımından ötürü eksik yorum (s. 28) söz konusudur. Kaynak metinde kullanılan “keep it under your hat” deyimini sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinden bağlamdan kopuk ve anlamdan yoksun bir söylem üretimiyle anlamın parçalanması (s. 28) söz konusu olmuştur. Son cümlede yer alan “Bana hiç dokunmadı ve Tanrım...” ekindeki ifade de özellikle “ve” bağlacının kullanım şekli nedeniyle akıcılık yönünden sorunlu görünmektedir.

Çeviri, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleri üzerinden yeniden ele alındığında deyimın sözcüğü sözcüğüne çevrilmesinden kaynaklanan anlam yoksunluğu giderilebilmektedir:

EM4b: “Tanrı aşkına o kapıyı açma [...]. Ve kimselere de söyleme sakın - bunu sır olarak sakla. Bana hiç dokunmadı ve—oh, Tanrım—çamaşırları yıkıyor—çamaşırları yıkıyor.”

Çevirinin üçüncü versiyonu, yapay çevirmenin sunduğu farklı sözcük alternatifleriyle oluşturulan ikinci versiyon

temel alınarak aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir.

EM4c: “Tanrı aşkına açma o kapıyı [...]. Kimselere de söyleme sakın, aramızda kalsın. Dokunmadı bile bana. Off, Tanrım çamaşır yıkıyo -çamaşır yıkıyo.”

Bu versiyonda çeviri sonrası düzeltme işlemi Türkçede akıcılık sorunu yaratan “ve” bağlaçlarının kaldırılması, sözdiziminin yeniden düzenlenmesi, ünlemin bağlamla uyumlu olacak şekilde değiştirilmesi ve “yıkıyo” ifadesiyle günlük ve kural dışı söylemin karşılanması suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

O. Henry'nin “A Harlem Tragedy” adlı öyküsü, evli olduğu erkekten sistematik şiddet gören bir kadının bunu kendisine gösterilen özel ilgi olarak algılamak istemesi ve komşusunu da kendine özendirmesi etrafında kurgulanmıştır. Kadının (başka bir) kadına (ya da bizzat kendine) bir biçimde kırdırılması, ataerkil toplumun sürekliliğinin garanti altına alınmasında önemli bir etken olup, yaygın bir öz sabotaj türüdür. Bu olgu, kadınların kendi aleyhlerine işleyen ataerkil değerleri yine kendi aleyhlerine içselleştirmelerinin yanı sıra, dayatma ya da özendirme yoluyla diğer kadınlara da yaymalarıyla direnç kazanır. Öyküde kadına yönelik fiziksel şiddet güzelliklerinin yanı sıra kadınların muhtaçlaştırılması, itaatkârlaştırılması ve hizmetkârlaştırılması bizzat kadın karakterlere söylenen replikler ve takındırılan tavırlar üzerinden tekrar tekrar sıradanlaştırmaktadır. Bununla birlikte, yazınsal metinlerin aynı göstergeler üzerinden eşitsizlikleri ifşa etme ve çözüme yönelik çeşitli fikirler uyandırma potansiyellerinin olduğu da söylenmelidir.

Bu çalışmada kaynak metnin insan çevirmenler tarafından Türkçeleştirilen üç çevirisi ve yapay çevirmen kaynaklı üç versiyonu, aleni ve normalize formlarda ifade edilen cinsiyet temelli ayrımcılık ve şiddet göstergeleri ve bağlamın tamamlayıcısı olarak Harlem ağzı ile argo ve hakaret söylemlerinin aktarımı bağlamında ele alınmıştır. Bu kapsamda anılan göstergeler yayınlanmış çevirilerin yanı sıra DeepL üzerinden elde edilen ilk versiyon, yalnızca programın sunduğu alternatifler arasından seçip düzelterek oluşturduğumuz ikinci versiyon ve gerektiğinde ikinci versiyon üzerinden hazır seçeneklerden bağımsız olarak düzeltip şekillendirdiğimiz üçüncü versiyon, saptanan 10 bağlam üzerinden kaynak metinle karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve insan çevirmenlerin tutumu yapay çevirmenin tutumuyla karşılaştırılmıştır. Yapılan değerlendirmelerde, metnin feminist okumalarını değiştirebilecek, dönüştürebilecek ya da yitime uğratabilecek göstergeler, Sündüz Öztürk Kasar'ın geliştirdiği Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (2021, 28) temel alınmıştır.

İnsan çevirmenlerce yapılan çevirilerde (EM1, EM2, EM3) gözlemlenen özellikler ve sonuçları aşağıdaki gibidir:

1. Kaynak metinde yer almayan göstergelerin erek metne eklenmesi (anlamın aşırı yorumlanması)
2. Göstergelerin kaynak metinde olduğundan daha vurgulu bir biçimde aktarılması (anlamın aşırı yorumlanması)
3. Kaynak metinde deyimle ifade edilmeyen bir söylemin erek metinde deyimle karşılanması (anlamın aşırı yorumlanması)
4. Kaynak metinde yer almayan efektlerin erek metne eklenmesi (anlamın aşırı yorumlanması)
5. Kaynak metindeki net ya da spesifik bir göstergenin erek metinde muğlaklaştırılması ya da genellenmesi (anlamın bulanıklaştırılması)
6. Kaynak metinde bölgeye özgü ağzın erek metne yansıtılmaması (anlamın eksik yorumlanması)
7. Kaynak metinde derece bildiren zarfın erek metinde atlanması (anlamın eksik yorumlanması)
8. Kaynak metindeki argo nitelikli bir göstergenin argo olmayan bir göstergeyle karşılanması (anlamın eksik yorumlanması)
9. Kaynak metindeki standart dışı dilin erek metne standart dille aktarılması (anlamın eksik yorumlanması)
10. Kaynak metindeki üslubun erek dile aktarılmaması (anlamın eksik yorumlanması)
11. Kaynak metin bağlamında oluşmamış potansiyel bir karşılığın erek dilde kullanılması (anlamın kaydırılması)
12. Kaynak metinle ilintisiz olmamakla birlikte da yanlış bir anlam üretilmesi (anlamın bozulması)
13. Kaynak metnin sözcüğü sözcüğüne çevirisi nedeniyle bağlam içinde anlamdan yoksun bir sözce üretimi (anlamın parçalanması)
14. Kaynak metinde yer alan bir ya da daha fazla göstergenin erek metinde atlanması (göstergenin yok edilmesi)

Bu özelliklere bakıldığında insan çevirmenlerin metinlerinde saptanan anlam evrilmelerinin genellikle göstergenin anlam ve dolay anlam alanlarında kaldığı görülmektedir. İnsan çevirmenler şiddet göstergelerini yer yer olduğundan fazla ya da az yansıtarken, kimi zaman da erek kültüre anlam ifade edemeyebilecek bazı göstergeleri genelleyerek aktarmışlardır. Öte yandan, kültürel bağlamın tamamlayıcısı olan bölgesel ağzın (en azından standart dışı bir dille) aktarılması yoluna gidilmemiş, aynı şekilde deyim ya da argo nitelikli ifadelerin aktarımında ise yer yer standart dil

kullanılmıştır. İnsan çevirmenlerin metinlerinde anlamsızlık alanına taşma durumu, bir örnekte muhtemelen deyimsel yapının anlaşılmasından, diğer bir örnekte ise yine deyimsel bir yapının atlanmasından kaynaklanmıştır. İnsan çevirmenlerin metinlerinde irdelenen 10 bağlam kapsamında erek metinde kaynak metne karşıt anlamda bir gösterge kullanımıyla anlamın çarpıtılması ya da kaynak metinle tamamen ilintisiz bir karşılık kullanımıyla anlamın saptırılması türünden evrilmelere rastlanmamıştır.

Yapay çevirmenin oluşturduğu erek metnin ilk versiyonunda gözlemlenen özellikler ve sonuçları aşağıdaki gibidir:

1. Kaynak metindeki standart dışı dilin sözcüğü sözcüğüne çevirisi nedeniyle erek metinde öge eksikliği oluşması (anlamın bulanıklaşması)
2. Kaynak metindeki bölgeye özgü ağzın erek metne yansıtılmaması (anlamın eksik yorumlanması)
3. Kaynak metindeki argo nitelikli bir göstergenin argo olmayan bir göstergeyle karşılanması (anlamın eksik yorumlanması)
4. Kaynak metindeki standart dışı dilin standart dille aktarılması (anlamın eksik yorumlanması)
5. Kaynak metni tam karşılamayan potansiyel bir anlamın kullanılması (anlamın kaydırılması)
6. Kaynak metinle ilintisiz olmamakla birlikte da yanlış bir anlam üretilmesi (anlamın bozulması)
7. Kaynak metinde kastedilen anlamın karşıtının üretilmesi (anlamın çarpıtılması)
8. Kaynak metinle tamamen ilintisiz bir anlam üretilmesi (anlamın saptırılması)
9. Kaynak metindeki tüm göstergelerin erek metinde mevcut olmakla birlikte bir araya geldiklerinde anlamdan yoksun bir sözce oluşturmaları (anlamın parçalanması)
10. Kaynak metindeki argo nitelikli deyimlerin sözcüğü sözcüğüne çevirilmesiyle anlamdan yoksun sözce oluşturulması (anlamın parçalanması)

Bu özelliklere bakıldığında yapay çevirmenin oluşturduğu ilk versiyonda anlamın aşırı yorumlanması ve göstergenin yok edilmesi gibi anlam evrilmelerinin bulunmadığı görülmektedir. Bunun öncelikli nedeni, yapay çevirmenin kaynak metinde olmayan göstergeleri erek metne eklememesi ve aynı şekilde kaynak metinde olan göstergeleri erek metinden eksiltmemesidir. Yapay çevirmenin oluşturduğu ilk versiyonun insan çevirmenlerin metinleriyle ortak bir yönü, bölgesel ağzın genellikle yansıtılmaması ve argo nitelikli ya da deyim özellikli ifadelerin aktarımında ise çoğunlukla standart dil kullanılmasıdır. Anlamsızlık alanında anlamın saptırılması ve parçalanması kapsamında örnekler söz konusu olup, anlamın parçalandığı örneklerde insan çevirmenin metninden daha derin anlam yoksunlukları gözlemlenmektedir. Öte yandan yapay çevirmenin metni anlatım, akılcılık ve dilbilgisi yönünden yer yer yeniden ele alınmayı gerektirirken, insan çevirmenlerin metinlerinde bu boyutta sorunlara rastlanmamıştır. Bunların yanı sıra, insan çevirmenlerin metinlerinde genel olarak çok büyük yanlış anlaşılmalara ya da el sürçmeleri haricinde görülmeyen anlamın çarpıtılması yani zıddının kullanılması düzeyinde bir evrilme, yapay çevirmenin metninde mevcuttur.

Yapay çevirmenin oluşturduğu ilk versiyonunun üzerinden yine yapay çevirmenin sunduğu seçenekler kullanılarak üretilen ikinci versiyonda gözlemlenen özellikler ve sonuçları aşağıdaki gibidir:

1. Sözcüğü sözcüğüne çeviri nedeniyle muğlaklaşma (anlamın bulanıklaştırılması)
2. Net bir göstergenin genel bir göstergeyle karşılanması (anlamın bulanıklaştırılması)
3. Cümlede öge eksikliğinin söz konusu olması (anlamın bulanıklaştırılması)
4. Kaynak metindeki bölgeye özgü ağzın erek metne yansıtılmaması (anlamın eksik yorumlanması)
5. Kaynak metindeki argo nitelikli bir göstergenin argo olmayan bir göstergeyle karşılanması (anlamın eksik yorumlanması)
6. Kaynak metindeki standart dışı dilin standart dille aktarılması (anlamın eksik yorumlanması)
7. Kaynak metindeki deyimlerin deyim olmayan bir ifadeyle karşılanması (anlamın eksik yorumlanması)

Yapay çevirmenin önerdiği alternatiflerle sınırlı kalınsa da insan çevirmenin düzeltmeleriyle şekillendirilen son versiyonda kimi anlam evrilmeleri bulunmakla birlikte, bunların tümü göstergenin anlam alanı dahilindedir. Alternatifler arasında yer yer argo ya da standart dışı dil önerileri de olmakla birlikte sınırlı kalmakta ve her bağlam için sunulmamaktadır. Sonuç olarak, informal ve metaforik kullanımlara uygun seçimler yapılmış olmakla birlikte bu durum her bağlama yayılamamıştır.

İkinci versiyon üzerinden yapay çevirmene bağlı kalınmadan tamamen insan çevirmenin inisiyatifiyle modellenen üçüncü versiyonda gözlemlenen özellikler ve sonuçları aşağıdaki gibidir:

1. Anlamı netleştirmek amacıyla açıklama (anlamın aşırı yorumlanması)
2. Kaynak metin okuyucusu için anlaşılır olup erek metin okuyucusuna anlam ifade etmeyen bir benzetmenin daha genel bir ifadeyle karşılanması (anlamın bulanıklaştırılması)

3. Konuyu bilmeyenlere anlam ifade etmeyebilecek bir anıştırmanın bir bölümünün eksiltilmesi (anlamın eksik yorumlanması)

Son versiyonda gözlemlenen anlam evrilmeleri kasti ve istendik olup, tümü metnin daha iyi akmasına ve anlaşılmasına yönelik çevirmen kararlarının bir sonucudur. Bu versiyonda kurallı kullanımdan çıkıp kuralsız kullanıma yönelik bir dil için bazı sözcüklerin söylendiği gibi yazılması ve noktalı virgül gibi noktalama işaretlerinin kaldırılması söz konusu olmuştur. Öte yandan, akıcılık sağlamak için sözdizimsel ve vurgusal değişikliklere de yer verilmiştir.

Özet olarak, bu çalışma kapsamında yapılan çözümlenmeler sonucunda, aşağıdaki genel sonuçlara varılmıştır:

1. Anlam evrilmelerine gerek insan çevirmenlerin gerekse yapay çevirmenin metinlerinde rastlanmaktadır.
2. İnsan çevirmenlerin metinlerinde anlam evrilmeleri genellikle göstergenin anlam ya da dolay anlam alanında kalmakta, başka bir deyişle anlamın biraz fazlasını, biraz azını, bazen genelini, yer yer potansiyelini ve bir şekilde ilintilisini ifade etmektedir.
3. Yapay çevirmenin metninde kaynak metindeki göstergeler eksiksiz yer almaktadır. Bu anlamda gösterge fazlalığından kaynaklanan anlamın aşırı yorumlanması ya da gösterge yokluğundan kaynaklanan anlamsızlık durumuna rastlanmamaktadır.
4. Yapay çevirmenin metninde deyim ve argo kullanımların çoğu zaman yansıtılmadığı ve sözcüğü sözcüğüne aktarım yapması nedeniyle göstergenin anlamsızlık alanına kayıldığı görülmektedir.
5. İnsan çevirmenler deyimle deyimle karşılamadıkları durumlarda da anlamı aktarmakta ve bu yönden üslubun yansıtılmaması kapsamında oluşan eksik yorum durumuna karşın anlam alanının içinde kalabilmektedirler.
6. İnsan çevirmenlerin standart dışı dil kullanımlarını yansıtmadıkları durumlar çeviri kararı olarak görünmekle birlikte, deyim ve argo kullanımlarını yansıtmadıkları durumlar eksik çözümlenme kapsamında düşünülebilir.
7. Yapay çevirmenin çeviri çıktılarının anlatım, akıcılık ve üslup açısından bütünsellik ve tutarlılık arz eden bir forma getirmek için insan çevirmenin müdahalesi elzem görünmektedir.
8. Yapay çevirmen tüm göstergelere (düzeltme gerektirse de) bir karşılık sağlamak için, göstergeleri ekrana dökme bağlamında zaman kazandırması ve seçenekler sunarak fikir vermesi açısından çeviri sürecinde paydaş olarak işlev görebilir.
9. Bununla birlikte yapay çevirmen yazınsal yapıtı öznel bir bakış açısıyla çözümlenme ve metni anlama yetisinden yoksun olduğu için tek başına işlev görmesi bugün için mümkün görünmemektedir. (Bu noktada insan çevirmenin de özellikle göstergenin anlamsızlık alanında ve kimi zaman da dolay anlam alanında kaldığı durumlarda çevirdiği metni yeterince anlayamamış/çözümleyememiş olabileceği not düşülebilir).
10. Yapay çevirmenden yazınsal çeviride bir paydaş olarak yararlanılması ancak insan çevirmenin metne yönelteceği eleştirel bir yaklaşım ve çeviri sonrası düzeltme yeterliliği ile mümkün görünmektedir.

Son olarak, “ataerkil ideoloji, düşünme, konuşma, kendimizi görme ve içinde yaşadığımız dünyaya bakış şeklimiz üzerinde yaygın ve köklü bir etkiye sahiptir” (Tyson, 2006, 92-93). Bu çalışmaya bütüncü olan “A Harlem Tragedy” adlı öykünün kadın karakterleri de kendilerini kendi gözlerinden değil, “aşkın bileşen” (Coquet, 2007; Öztürk Kasar, 2017, 188-189) olarak ataerkil toplumun gözünden görmekte ve söylemleri bu doğrultuda şekillenmektedir. Çalışma kapsamında 10 bağlam üzerinden ele alınan cinsiyet ayrımcılığı ve şiddet göstergeleri de insan çevirmenlerin kendi öznel algı ve yargıları ve onları şekillendiren aşkın bileşenler doğrultusunda aktarılmıştır; böylelikle söz konusu göstergelerin yer yer çoğaltılması, azaltılması, muğlaklaştırılması, potansiyel ya da yanlış ama ilintili bir alana kaydırılması söz konusu olmuştur. Bu noktada, feminist bir okuma üzerinden çeviri göstergebilimsel bir bakış açısıyla ilerlettiğimiz bu çalışmadaki anlam evrilmelerinin sözcük ya da gösterge temelindeki değişim, dönüşüm ya da yitimlerin (Öztürk Kasar, 2021, 28) ötesinde, öyküyü istila etmiş ayrımcılık ve şiddet söylemlerine ilişkin olgusal evrilmeleri ifade ettiğini, dolayısıyla etkilerinin parçaya değil bütüne dair olacağını vurgulamakta yarar vardır.

Diğer yandan, yapılan çözümlenmeler sonucunda özellikle göstergenin anlam alanı dahilinde kalınan durumlarda insan çevirmenlerin özne olarak “söyler ve söylediğini üstlenir” (Coquet, 1984, 13) konumunu koruduğundan söz edilebilir. Yapay çevirmen için ise bu henüz söz konusu değildir zira sağladığı çeviri çıktıları öznel değil kolektif niteliktedir. Son olarak, cinsiyet temelli ayrımcılık ve şiddetin her dil ve kültürde karşılığı bulunduğu için, bunları ifade edecek gösterge arayışı söz konusu olduğunda insan ya da yapay çevirmenin ne yazık ki tüm zaman ve uzamlardan gelen her türde ve dozda dilsel veri ile donatılmış olduğu öngörülebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Author declared no financial support.

Yazarın ORCID ID'si / ORCID ID of the author

Didem Tuna Küçük 0000-0002-1566-9503

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Ahouandjinou, A. (2021). *Hayatta kalmak için küçük felsefe seti* (D. Tuna, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- AmericanLiterature.com. (t.y.). *A Harlem tragedy*. Erişim: https://americanliterature.com/author/o-henry/short-story/a-harlem-tragedy#google_vignette.
- Arslan, M. (2015). Argo. *Türk dili dil ve edebiyat dergisi, CIX* (767-768), 196-221. Erişim: <https://tdk.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/12/20151225Mehmet%20Aslan%20-%20Dilin%20Halleri%20Argo.pdf>
- Beauvoir, S. de. (2020) *İkinci cinsiyet II*. (G. Acar Savran, Çev.). 2. bs. İstanbul: YKY.
- Bourdieu, P. (2023). *Eril Tahakküm*. (B. Yılmaz, Çev.). 6. bs. İstanbul: Bağlam.
- Coquet, J.-C. (1984). *Le Discours et son sujet I*. Paris: Klincksieck.
- Coquet, J.-C. (2007). *Phusis et logos. Une phénoménologie du langage*. Paris: PUV.
- DeepL. (t.y.). Erişim: <https://www.deepl.com/tr/translator>
- Green's dictionary of slang. (t. y.). Erişim: <https://greensdictofslang.com/entry/ct5x25y#sif267y>.
- Greimas, A. J. & Courtés, J. *Sémiotique: Dictionnaire raisonné de la théorie du langage I*. Paris: Hachette, 1979
- Kuleli, M. (2021). Feminist okuma ekseninin yazın çevirisine izdüşümleri: Orhan Pamuk'un Veba Geceleri örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (Ö9), 284-306. Erişim: <http://dx.doi.org/10.29000/rumelide.984772>
- Memorial. (t.y.). *Homeopati*. Erişim: <https://www.memorial.com.tr/tedavi-yontemleri/homeopati>.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). Şiddetin Döngüsü. Erişim: <https://morcati.org.tr/siddetin-dongusu/>
- O. Henry. (1945). Harlem'de bir facia. *Hikâyeler II* (N. Eren, Çev.) (s. 107-116). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- O. Henry. (1954). Harlem'de bir facia. *Son Yaprak* (M. Harmancı, Çev.) (s. 102-108). İstanbul: Varlık Yayınları.
- O. Henry. (1983). Bir Harlem trajedisi. *Bankerin Aşk* (E. Esençay, Çev.) (s. 129-135). İstanbul: Deniz Kitaplar Yayınevi.
- Öztürk Kasar, S. (2009). Pour une sémiotique de la traduction. C. Laplace, M. Lederer, & D. Gile (Ed.), *La Traduction et Ses Métiers* (s. 163-175) içinde. Caen: Lettres Modernes Minard, Coll."Champollion 12".
- Öztürk Kasar, S. (2017). Jean-Claude Coquet ve Söyleyenler Kuramı. İ. Onursal Ayırır & E. Korkut (Ed.), *Prof. Dr. Ayşe Eziler Kıran'a Armağan* (s. 183-199) içinde. Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Öztürk Kasar, S. (2021). Çevirmek, anlamı eğip bükme sanatı mıdır?. D. Tuna & M. Kuleli (Ed.), *Söylem, Anlam ve Çeviri Üzerine Disiplinlerarası Tartışmalar* (s. 19-44) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Red and White Kop. (t.y.). Teach yerself scouse. Erişim: <https://www.redandwhitekop.com/forum/index.php?topic=115615.0>. 29.04.2024.
- Şahin, M. (2023). *Yapay çeviri*. İstanbul: Çeviribilim Yayınları.
- Tuna, D. (2022). Kadınlara nasihatlar: Tembih, tenkit ve tehdit üzerinden tahakkümün propagandası. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(32), 144-164. <http://dx.doi.org/10.33692/avrsyad.1175406>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (t.y.). Erişim: <https://sozluk.gov.tr/>
- Tyson, L. (2006). *Critical theory today. A user-friendly guide*. New York: Routledge.

Atıf biçimi / How to cite this article

Tuna Küçük, D. (2024) Cinsiyet ayrımcılığı ve şiddet göstergeleri karşısında (yapay) çevirmenin tutumu. İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies, 21, 131–149. <https://doi.org/10.26650/ijuts.2024.1524516>